

Hər zaman türk-müsəlman xalqlarının milli mənilik şüuruna və qədim dövlətçilik ənənələrini məhv etmək siyasəti yeridən çar Rusiyası Azərbaycanı milli-müstəqillik siyasətinin ən dəhşətli sınaq meydanına çevirəndə, uzun illər xalqımıza öz əsarətində saxlasa da, tarixən azadlığı hər şeydən üstün tutan Azərbaycan xalqı ona edilən bütün haqsızlıqlara, zülmərə rəğmən azadlıq və müstəqillik ideyalarını unutmadı. Xalqımız ötən əsrin əvvəllərində işıqlı bir may günündə öz arzularına qovuşdu. 1918-ci il may ayının 28-də Şərqdə ilk dəfə azad və demokratik, müstəqil respublikanın yarandığı elan olundu.

1917-ci ilin fevralında Romanovlar sülaləsinin uzun illər davam edən hakimiyyətinə son qoyuldu və monarxiya rejimi devrildi. Hakimiyyəti ələ alan Müvəqqəti Hökumət Cənubi Qafqazın idarəçiliyi üzrə Xüsusi Komitə yaratdı. Müvəqqəti Hökumətə devirərək hakimiyyəti ələ alan bolşeviklər 1918-ci il fevralın 14-də Tiflisdə Zaqafqaziyanın ali hakimiyyət orqanı olan Zaqafqaziya Seymini - Zaqafqaziya Parlamentini yaratdılar.

Azərbaycan nümayəndələrinin tələbi ilə 1918-ci il aprelin 9-da Zaqafqaziya Seymi Zaqafqaziyanın müstəqilliyini elan etdi. 1918-ci il mayın 25-də gürcü nümayəndələri Seymdən çıxaraq mayın 26-da Gürcüstanın müstəqilliyini elan etdilər. Həmin günün səhəri - mayın 27-də isə Zaqafqaziya Müsəlman Şurası özünü Azərbaycan Milli Şurası, yəni Azərbaycan Parlamenti elan etdi. Milli Şuranın sədri vəzifəsinə Məhəmməd Əmin Rəsulzadə seçildi.

Mayın 28-də Həsən bəy Ağayevin sədrliyi ilə keçirilən Milli Şuranın iclasında Azərbaycan xalqının taleyində, bir millət kimi formalaşmasında mühüm rol oynayan İstiqlal Bəyannaməsi qəbul edildi. Və Şərq dünyasında ilk dəfə olaraq azad, müstəqil, demokratik parlamentli respublika yaradıldı. İstiqlal Bəyannaməsində deyilirdi: "Həmin iclasda iştirak edən Həsən bəy Ağayev (sədr), Mustafa Mahmudov (katib), Fətəli xan Xoyski, Xəlil bəy Xasməmmədov, Nəsim bəy Usubbəyov, Mir Hidayət Seyidov, Nəriman bəy Nərimanbəyov, Heybət Qulu Məmmədbəyov, Mehdi bəy

Hacinski, Əli Əskər bəy Mahmudbəyov, Aslan bəy Qardaşov, Sultan Məcid Qənizadə, Əkbər Ağa Şeyxülislamov, Mehdi bəy Hacıbababəyov, Məmməd Yusif Cəfərov, Xudadət bəy Məlik-Aslanov, Rəhim bəy Vəkilov, Həmid bəy Şahtaxtinski, Firdun bəy Köçərinski, Camo bəy Hacinski, Şəfi bəy Rüstəmbəyov, Xosrov Paşa bəy Sultanov, Cəfər Axundov, Məhəmməd Məhərrəmov, Cavad Məlik-Yeqanov və Hacı Molla Səlim Axundzadə Azərbaycanın İSTİQLAL BƏYANNAMƏSİNİ qəbul etdilər".

Həsən bəy Ağayevin sədrliyi ilə keçirilən iclasda Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin ilk Müvəqqəti Hökumətinin Fətəli xan Xoyski, Xosrov Paşa bəy Sultanov, Məmməd Həsən Hacinski, Nəsim bəy Usubbəyov, Xəlil bəy Xasməmmədov, Məmməd Yusif Cəfərov, Əkbər Ağa Şeyxülislamov, Xudadət bəy Məlik-Aslanov və Camo bəy Hacinskiden ibarət tərkibi də təsdiq edildi.

1918-ci il dekabrın 7-də müsəlman Şərqində ilk dəfə olaraq Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti Parlamentinin birinci iclası keçirilmişdi. İclasda Əlimərdan bəy Topçu-

XIX əsrdən başlanan mürəkkəb ictimai-siyasi proseslərin gedişi Azərbaycan cəmiyyətində əsaslı dəyişikliklərə gətirib çıxardı, yeni mübitdə formalaşan görkəmli ictimai və siyasi xadimlərimiz əsrin çağırış və tələblərinə layiqincə cavab verməyə qadir oldular. Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin qurulması üçün münbit zəmin yarandı.

**Heydər ƏLİYEV,
Ümummilli lider.**

Dövlət quruculuğu ilə bağlı Parlament "Azərbaycan vətəndaşlığı haqqında", "Milli Bankın yaradılması haqqında", "Müəssisələr Məclisinə seçkilər haqqında", "Bakı Dövlət Universiteti haqqında", İngiltərə, Fransa, İtaliya, İsveçrə, Polşa və ABŞ-də diplomatik nümayəndəliklərin təsis edilməsi, ölkədə 7 müəllim və 1 qadın seminarı-yasınının, qəza mərkəzlərində orta məktəblərin açılması, uşaq bağçaları sisteminin yaradılması, yüz nəfər azərbaycanlı gəncin təhsil almaq üçün dövlət hesabına xaricə göndərilməsi barədə və s. qanun və qərarlar qəbul etmişdir. 1918-ci il dekabrın 28-

girmiş və Azərbaycanın türk-müsəlman əhəlisinə qarşı dəhşətli soyqırımına başlamışdı. Digər tərəfdən isə bolşevik Rusiyasının təcavüzü təhlükəsi yaxınlaşmaqda idi. Azərbaycan xalqı ya milli qurtuluşuna nail olmalı, ya da ki, məhv olmalı idi. Müstəqil dövlətimizin qurucuları olan vətən fədailəri bu məqamda öz xalqına sahib çıxaraq onu tarixin ən ağır qanlı burulğanından çıxarmaq məsuliyyətini öz üzərinə götürdülər. Onların sayəsində dövlət quruculuğuna başlandı, dövlət rəmzlərindən biri olan bayraq qəbul olundu, Azərbaycan siyahılı qüvvələri yaradıldı, milli orduya səfər-

səhifələrindən biri kimi həmişə qalacaqdır. O, demokratik dövlət quruculuğu, iqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, səhiyyə, hərbi quruculuq sahələrində atdığı mühüm addımları başa çatdırma bilməsə də, onun qısa müddətdə həyata keçirdiyi tədbirlər xalqımızın tarixində silinməz iz buraxmış, milli dövlətçilik ənənələrimizin bərpası işində böyük rol oynamışdır. Ən əsası odur ki, Azərbaycan

mai-siyasi şəraitdə fəaliyyət göstərərək dövrünün müstəqil dövlət təsisatlarının yaradılmasına nail olmuş, cəmi 23 ay yaşasa da, xalqın qəlbində azadlıq və istiqlal duyğularını oyatmış, onun müstəqil yaşamağa, öz dövlətçilik ənənələrini yaşatmağa qadir olduğunu sübut etmişdi. Azərbaycan

Xalq Cümhuriyyətinin demokratik ənənələrini, parlaq tarixini özündə yaşadan müstəqil Azərbaycan

başov 120 üzvdən ibarət Parlamentin sədri seçilmişdir. Çoxpartiyalılıq prinsipi əsasında qurulmuş parlamentdə qəbul edilən qanunvericilik aktları, qərarlar milli müstəqilliyin möhkəmləndirilməsinə, siyasi-iqtisadi inkişafa, mədəniyyət və maarif sahəsində irəliləyişə, Azərbaycan dövlətçiliyinin, xüsusən də parlament mədəniyyətinin formalaşmasına yönəldilmişdi. Fəaliyyəti dövründə Parlamentdə 130 iclas keçirilmiş, iclaslarda ölkənin daxili və xarici siyasəti, ordu quruculuğu ilə bağlı 270 müxtəlif məsələyə baxılmış, müzakirəyə çıxarılan qanun və qərar layihələrinin təqribən 230-u qəbul edilmişdir. Ölkənin qanunvericilik orqanı ana dilimizi Azərbaycanın dövlət dili elan etmiş, dövlət rəmzlərini - respublikanın himnini, bayrağını təsdiq etmiş, dövlət gerbinin yaradılması işinə başlamışdır.

də Azərbaycan hökumətinin Avropada ümumi sülh konfransında iştirak etmək üçün Parisə göndəriləcək xüsusi nümayəndə heyətinə Əlimərdan bəy Topçubəyov rəhbərlik etmişdir.

Tamhüquqlu, müstəqil Azərbaycanın idarə forması olan Xalq Cümhuriyyəti bütün millətlərlə, xüsusilə qonşu olduğu millətlərlə və dövlətlərlə mehriban münasibətlər yaradır, milliyyətindən, məzhəbindən asılı olmayaraq öz sərhədləri daxilində yaşayan bütün vətəndaşların siyasi və vətəndaşlıq hüququnu təmin edir, öz ərazisində yaşayan bütün millətlərin sərbəst inkişafı üçün geniş imkanlar yaradırdı. Bütün bunlar isə olduqca mürəkkəb və ağır bir tarixi şəraitdə baş verirdi. Belə ki, bir tərəfdən Stepan Şaumyanın başçılıq etdiyi daşnak-bolşevik guruhu Bakıda hakimiyyəti ələ ke-

bərlik keçirildi. İyunun 27-də Azərbaycan-türk dili dövlət dili elan olundu, məktəblər milliləşdirildi. Müstəqil Azərbaycanın Milli Təhlükəsizlik sisteminin yaradılmasının əsası qoyuldu. Avqustun 23-də Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin vətəndaşlığı haqqında fərman verildi, həmin dövr üçün müstəqil hesab edilən bir neçə dövlət təsisatlarının yaradılmasına nail olundu. Cümhuriyyət dövründə demokratik dövlət quruculuğu, iqtisadiyyat, mədəniyyət, təhsil, hərbi quruculuq və sair sahələrdə həyata keçirilən işlər Azərbaycan xalqının tarixində parlaq səhifəyə çevrildi.

Ulu öndər Heydər Əliyevin dediyi kimi "Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti gərgin və mürəkkəb ictimai-siyasi şəraitdə cəmi 23 ay fəaliyyət göstərsə də, sonrakı nəsillərin yaddaşında xalqımızın tarixinin ən parlaq

Xalq Cümhuriyyəti az yaşasa da, xalqımızda azadlıq, müstəqillik fikirlərini daha da gücləndirmiş oldu".

Xalqımızın qədim dövlətçilik ənənələrini yaşadaraq 23 ay ərzində fəaliyyət göstərən və müsəlman Şərqində ilk dünyəvi, demokratik dövlət kimi tarixə düşən Azərbaycan Xalq Cümhuriyyətinin İstiqlal Bəyannaməsinin elan edildiyi 1918-ci ilin 28 may tarixi ölkəmizdə Müstəqillik Günü kimi qeyd edilir. Həmin gün uzun illər müstəqillikəçi rus imperiyasının əsarətindən qurtulan xalqımız öz müstəqilliyinə, azadlığına qovuşdu. Həmin gün Azərbaycanın gələcək müstəqilliyinin təməli qoyuldu.

Dünyəvi, demokratik dövlət kimi tarixə düşən, "İstiqlal Bəyannaməsi"nin elan olunması ilə yaranan Azərbaycan Xalq Cümhuriyyəti gərgin və mürəkkəb bir ictimai-siyasi şəraitdə fəaliyyət göstərərək dövrünün müstəqil dövlət təsisatlarının yaradılmasına nail olmuş, cəmi 23 ay yaşasa da, xalqın qəlbində azadlıq və istiqlal duyğularını oyatmış, onun müstəqil yaşamağa, öz dövlətçilik ənənələrini yaşatmağa qadir olduğunu sübut etmişdi. Azərbaycan

**Mehpərə ƏLİYEVA,
"Respublika".**